

JORDAN JOVKOV (1880–1937)

NAJZVESTEJŠA STRAŽA

Med brati iz samostana Sveta trojica, ki so ga vaščani imenovali Klepalo, ker je bil skrit v gozdu in ga nihče ni videl, pogosto pa so od tam slišali zvonjenje, je bil Dragota prvi po učenosti in trdnosti vere. Vanj je vse svoje upe polagal ostareli iguman Amfilohij, ki je vedno hvalil njegovo marljivost, čitljiv rokopis in spretnost risanja inicialk z zlato in rdečo barvo ter raznih drugih okrasov v svetih knjigah, ki jih je prepisoval. Starec je slutil, da se mu bliža konec, vendar se je tolažil z mislijo, da Dragota ne bo le njegov dostojen naslednik, temveč bo gotovo postal tudi velik asket in s svojim imenom proslavil njihov majhen in reven samostan.

Poleg Dragote in igumana so bili v samostanu še trije menihi – preprosti kmetje, ki so pasli tamkajšnje koze, skrbeli za čebele, okopavali vinograd ter sekali drva. Opravljali so delo, ki je bilo blagoslovljeno od Boga, h kateremu so prav tako preprosto in prostodušno molili. Dragote niso preveč marali, saj jim ga je iguman vedno očitajoče dajal za zgled. Ko so ga videli, kako hodi naokrog tako čemeren in molčeč, so se bali, da mu ne bi na misel spet prišel kakšen podvig, s katerim bi jih še bolj ponižal v očeh očeta Amfilohija.

Dragota se ni prav nič zmenil za njihovo nezadovoljstvo. Ko je prišel v svojo sobo, kjer ga nihče ni mogel videti, je najprej do konca pojedel vso hrano, ki jo je pred ostalimi skrival in zaklepal. Razmišljal je, kako pogosto je prav on postavljen za zgled trem bratom glede zmernega uživanja hrane in pijače, in ob tej misli mu je na večno čemernem obrazu zasijal nenavaden in zloben nasmešek. Še naprej se je mirno prenajedal ter zaklepal hrano v omarico. Nato je

sit, a kljub temu ne prav dobre volje, legel v svojo leseno posteljo, položil roke pod vzglavnik in premišljeval.

Niti malo ga ni pekla vest, da je iguman živel v takšni zmoti glede njegove kreposti, in niti to, da so ga bratje sumničili zaradi raznoraznih spletk, ga ni preveč motilo. Bil je popolnoma zadovoljen, da ni nihče poznal njegove skrivnosti. Dragota je imel o čem razmišljati in o tem je razmišljal ves čas – ko je poslušal igumanove pohvale, ko je prepisoval svete knjige in ko je v prizadevnosti svojih molitev udarjal čelo ob mrzle plošče samostanske cerkve. Vedno je razmišljal o tistem dogodku, ki ga je privedel do tega, da je poiskal zatočišče v samostanu.

Bilo je spomladi, šest mesecev nazaj, ko se je hadži Emin, eden izmed tatarskih sultanov, ki so imeli konake v Eserliju na Karnobaškem polju, odpravil na lov. Kot že velikokrat poprej, so bili tudi tokrat številni vaščani prisiljeni pomagati goniti divjad. Med njimi je bil tudi Dragota, takrat pisar in psalt pri popu Lukanu iz Žerune, saj je bil na vrsti njihov kraj.

Že od samega jutra je bil sultan nadvse zadovoljen zaradi uspešnega lova. Kar naenkrat pa je iz nasada zelenih dreves mimo švignila grlica. Sultanov beli turban je poskočil, njegov sokol je zletel z njegove rame in se zapodil za grlico. Sokolarji so po lovsko zavpili ter vzpodbodli svoje konje. Toda nenadoma je drugi sokol, hitrejši od puščice, švignil nad glavami jezdecev, dohitel prvega in namesto da bi se skupaj pognala za grlico, sta se sprla in stepla ter se v zraku zavrtela kot kepa perja. Vse to je trajalo samo trenutek, dva. Eden od sokolov je z razcefranim perjem padel na tla kot kamen, drugi pa je odletel stran.

Tja so takoj zdrveli lovci, ki so prenehali vpiti. Prvi je prispel sultan, ustavil svojega konja in pogledal, kaj se je zgodilo. Sokol, ki je padel na tla, je bil njegov. Imel je odprt kljun in težko je dihal, njegova krila so bila prekrita s krvjo.

Sultan se je obrnil in pogledal nazaj. Njegov obraz je bil strašen. Lovci so se postavili v polkrog. Ko je sultan spustil svojega sokola, tega ne bi smel storiti nihče drug, takšno je bilo pravilo. Njegove oči so metale iskre, pogledoval je od človeka do človeka. Vsak je imel svojega sokola na roki. Bali so se, da ne bi sultana spravili v srd, zato so se počasi pomikali stran. Izkazalo pa se je, da eden vseeno ni imel sokola na svoji roki. To je bil Kosan.

»Je bil tisto tvoj sokol?« je vprašal sultan.

Kosan ni zmogel reči ničesar, pokimal je in se zazrl v tla. Sultan je zavihtel bič in ga začel besno udarjati po glavi, obrazu, povsod, kamor je dosegel. Toliko časa ga je bičal, dokler se ni utrudil, nato ga je pustil pri miru. Vsi sokolarji

so se umaknili proč. Na tistem mestu je bil zdaj samo še Kosan, ki se je komaj opiral na svojega prestrašenega konja. Po obrazu in laseh mu je kapljala kri.

Sultan je zahteval, naj mu podajo sokola, z obžalovanjem zmajal z glavo in še enkrat Kosanu namenil sovražen pogled. Nato si je ptico namestil na levi komolec ter vzpodbodel konja. Sokolarji so mu sledili in molčali, slišalo se je samo konjsko topotanje. Občasno je sultan premaknil komolec in pogledal slabotnega sokola. Vzdušje je bilo tako napeto, da si lovci niso upali niti zakašljati.

Sokolovo stanje se je kmalu izboljšalo, spet je bil veder in poln življenja. Sultan se je nasmehnil in tudi ostali so začutili olajšanje.

Takrat pa se je suhljat rumenopolti Tatar Kara Imam, ki je sultanu služil kot zabavljač ter pripovedovalec anekdot, opogumil in mu rekel:

»Efendi, res imaš težko roko! To si je sicer zaslužil! Ampak ...«

»Kaj?«

»Kosan danes ni čisto pri sebi. Hočem reči, da je dober sokolar, ampak z mislimi je nekje drugje. Efendi – zaljubljen je! Neka nevernica ga je omrežila. In da vidiš, kakšno dekle je to, efendi, kakšno dekle! Še jaz bi se tako bojeval zanj!«

»Je res tako lepa?«

»Efendi!«

»Čigava hči je ta lepotica, Kara Imam?«

»Njen oče je klicar Dimčo iz Žerune.«

»Klicar Dimčo? Tisti bogataš z ogromno ovac?«

»Prav ta, efendi. Tri tisoč ovac nam pripelje vsako zimo.«

Sultan je spet pogledal sokola, se z nasmeškom zazrl v bujno grivo svojega konja in utihnil, kot da bi pozabil, kar mu je Kara Imam ravnokar povedal.

Nenadoma je sultan dvignil roko in dal znak, naj se ustavijo. Nato je še sam naredil nekaj korakov naprej in se obrnil k jezdecem. Njegov prelestni konj je sklonil vrat kot eleganten labod, ugriznil v uzdo in brcnil. Ko je sultan vse strogo premeril z očmi in se pretvarjal, da ne vidi krvavečega Kosana, je počasi in s težkim srcem ukazal, da morajo vsi vaščani in tuji sokolarji, ki so pomagali, oditi. Njegovi lastni sokolarji in služabniki so se vrnili nazaj v konak, sultan, Kara Imam in konjarji pa so se odpravili v gore. Dragota je zadržel. Pot, po kateri se je oddaljeval sultan, je vodila naravnost v Žeruno!

Vse to, kar se je zgodilo dotlej, je Dragota videl z lastnimi očmi. Tistega, kar se je zgodilo pozneje, ni videl, vendar se je o tem toliko govorilo, da je tudi to poznal tako dobro, kakor da bi bil videl.

Pozno zvečer so se sultan in njegovi konjarji ustavili pred Dimčevo hišo. Okna so se svetlikala, nihče ni še spal. Služabniki so prišli s svetilkami, pramen svetlobe je prediral temo. Ogromna vrata so se na stežaj odprla, kot se odprejo za carja ali poroko. Tudi gospodarica Marga se je pojavila, visoka in postavna ženska, ki je goste povabila naprej. Za minuto jih je pustila same, nato pa prišla nazaj urejena od glave do pet.

Marga je goste vljudno pozdravila, da se ne bi počutili nelagodno. In ko je skrbno izbirala prave besede, se je vendarle malce zagovorila in beseda je hitro nanesla še na teme, kot so vreme, trgatev, živina in bolezni. Vseeno pa je med govorčenjem zaslutila, da se bo zgodilo nekaj strašnega, zato je pazljivo spremljala, od kod bo ta nevarnost prišla, da bi jo pravočasno ustavila. Tu in tam se je plaho in negotovo oglasil še klicar Dimčo, ki je za vsako besedo pogledoval proti svoji ženi. Sultan je z nasmeškom na obrazu molčal. Rekel je, naj se ne trudijo preveč, saj želi samo skodelico kave.

Marga je takoj odšla ponjo. Sobo je napolnil molk, ki se ga je klicar Dimčo strašansko bal. Stal je s prekrižanimi rokami in ni vedel, kaj točno narediti. Sultan je s prstom trepljal po svoji sablji in se nasmihal. Kara Imam je prebrisano pogledoval proti vratom, tudi on je raje molčal.

Končno je prispela kava. Ampak ko je Marga hotela postreči sultana, jo je ta hitro ustavil.

»Ne!« je rekel. »Tako ne bo šlo. V tej hiši imate dekle, ki je zadolženo za gospodinjstva opravila. Pokliči jo, hočem, da me prav ona postreže!«

Klicar Dimčo je čutil, kako so se mu tresle noge, mrščil je obrvi in sklanjal glavo. Po sultanovih besedah pa se je zaslišal Margin veseli smeh.

»Efendi, oprostite, ne zamerite mi,« je rekla. »To sem imela že v mislih, ampak ker sem ženska, sem pač pozabila. Takoj zdaj bom poklicala Ranko ...«

Ko je stopila čez prag, ji je hlinjeno veselje nenadoma izginilo z obraza, postala je zaskrbljena. Nič se ni dalo narediti. S tresočimi rokami so Ranko hitro oblekli ter ji dali tisoč in en ukaz. Nalašč so ji dali ponošena oblačila in pod brado zavezali ruto. Marga jo je nato poslala pred goste.

Sultan je presenečeno pogledal. Kara Imam se je zasmel, oči so se mu zaiskrile. Ponošena oblačila in ruta niso mogli spremeniti Ranke. Pred njimi je stala visoka in postavna mladenka, ki je bila kot jajce jajcu podobna materi. Enak okrogel obraz, enake črne oči. Samo da je bila Ranka še mlada in sramežljiva, njene obrazne poteze so bile mehke in sveže. Sultanu je hotela ponuditi kavo, ampak jo je zaradi nerodnosti polila.

»Nič hudega, to prinaša srečo!« se je zasmeljal Kara Imam.

Tudi on je upiral oči vanjo in jo skušal spraviti v zadrego, ko mu je podajala kavo, toda zdaj ga je pogledala z drugačnim pogledom in v njenih očeh je videl tiste odsekane bliske, po katerih je takoj spoznal nprav njene matere.

Ko je Ranka končno postregla vse goste, se je umaknila stran in tako kot njen oče živčno obstala s prekrižanimi rokami. Marga je gostom ponovno namenjala osladne besede, istočasno pa se je ozirala za sultanom in ga podrobno spremljala. Občutek nelagodnosti je bil zaman, nič strašnega se ni zgodilo. Kara Imam je postal izredno zgovoren. Ranki je pripovedoval zgodbe, ji postavljaj razne dvoumne uganke, zaradi katerih jo je spravljal v smeh in malce tudi v zadrego. Sultan je molčal ter z roko gladil svojo rumenkasto in pristrizeno brado, krivo sabljo pa je skrbno čuval med kolena. Opazoval je Ranko in se nasmihal. V očeh sta se mu lesketala plamenčka sveč. Nenadoma in povsem nepričakovano je skočil pokonci in rekel, da je nastopil čas za odhod.

Pospremili so jih tako, kot so jih bili sprejeli. In ko je konjsko topotanje dokončno izzvenelo, je Marga pogledala proti nebu in pomislila, da se bo morda vse končalo pri tem. Dva tedna kasneje pa so sultanovi konjarji ugrabili Ranko med plesanjem kola in jo odvedli v njegov konak. Vsi ljudje so se poskrili. Nato se je slišalo glasno vpitje. Marga je doma omedlela, klicar Dimčo pa je bil popolnoma izgubljen. Samo čakal je, kdaj bo žena prišla k zavesti, da bi mu povedala, kaj mu je storiti.

Nič niso naredili, položaj je bil brez izhoda. Slišalo se je, da je Kosan postal hajduk in se smukal okoli sultanovega konaka. Dragota, pisar pri duhovniku Lukanu, pa je odšel v Kembelj in postal menih. A če se je za Kosana vedelo, da mu je Ranka všeč, četudi Marga zanj ni hotela niti slišati, si nihče ne bi mislil, da je bil z Dimčevo hčerjo povezan tudi Dragotov umik.

To je vedel samo Dragota. O tem je tedaj premišljeval, ko se je bil zaprl v svojo celico. Dragota ni bil tak kot Kosan. Raje je imel zvite in zahrbtnje načrte. Če bi hotel imeti Ranko, tako kot Kosan, mu je nikoli ne bi dali. Toda duhovnik Lukan je bil tik pred smrtjo in Dragota bi lahko prevzel njegovo mesto. Potem bi se našli ljudje, ki bi prepričali Margo, da je Dragota popoln ženin za Ranko. In vse to bi se zares zgodilo, če ne bi bilo hadžija Emina, tega antikrista!

Ampak za Dragoto ni bilo še nič izgubljeno. Nihče ni mogel vedeti, kaj lahko prinese čas. Sultan bi lahko vrnil Ranko, zaradi sramote pa je nihče več ne bi hotel in tako bi postala samo njegova. Lahko bi se pripetilo tudi

kaj drugega. Dragota je čakal in čakal. Tišina in samota sta mu dali čas za razmislek, tako kot pajku, da stke pajčevino. In ker so njegovi načrti vedno vključevali Ranko, sploh ni opazil, kako so se njegove utrujene misli počasi spreminjale v sanjarjenje. Margina hči se mu je začela prikazovati, v njenih očeh je videl ogenj, čutil je njeno bližino in toplino bledega mladega telesca. Izmučen od vsega poželenja in strasti se je obračal v svoji leseni postelji ter stokal, njegove oči so se iskrile kot pri zblaznelem človeku.

* * *

Nastopila je jesen, ki ni prinesla težkih dni samo za samostan, temveč za ves kraj. Razširil se je glas, da prihajajo razbojniki; vsa usta so izgovarjala imeni Indže in Kara Kolja. Bil je večer, onstran nazobčanega gorskega grebena je žarelo od gorečih vasi. Podnevi je sonce razgrela prah, ki se je dvigoval po vseh cestah, kjer so ljudje hodili. Izgledalo je kot veliko črno mravljišče. Vaščani iz Beličevega in Butovega, iz Krtožebna in ostalih vasic so bežali skupaj s svojo živino in vozovi, pograbili so vse, kar so lahko in se napotili proti Žeruni. Ta vas je bila največja od vseh, vse naokoli je bila obdana z obrambnim zidom. Oboroženi moške so se razvrstili ob strelnih linah ter se pripravljali na boj.

Tudi bratje so s svojimi kozami in kravami prispeli v Kembelj. Zmedeni in zaskrbljeni so šli k Amfilohiju, ki je v čistem malodušju ohranjal svoj notranji mir in bistril svoje misli. Blago in krotko jih je spodbujal, vztrajal, naj ne bežijo, saj bo zanje že poskrbel in jih obvaroval Bog. Točno v tem trenutku pa se je pojavil neki kmet in povedal, da se razbojniki odpravljajo proti samostanu. Povedi ni mogel dokončati, ker ga je prekinilo strašno vpitje, kot da bi po gorskih vrhovih divjala nevihta. Takrat so bratje začeli bežati, najprej Dragota, nato še ostali trije, Amfilohija so pustili samega v samostanu.

Čez nekaj dni, ko je bilo spet varno, so se vrnili nazaj in naleteli na pretresljiv prizor. Od samostana so ostale samo še gole stene, vse ostalo je bilo uničeno. Največje bogoskrunstvo se je zgodilo v cerkvi, kjer je bil prestol prevrnjen na jasli, po kamnitih ploščicah pa so bile sledi podkev in konjskih iztrebkov. Ikonostas je bil zrušen, ikone so bile z nožem prebodene, oči vseh svetnikov so bile izbodene. Zunaj na pragu je ležal zaklan Amfilohij. Tišina v tem gozdu še nikoli ni bila tako velika kot sedaj. Samostansko dvorišče je bilo polno ledene groze, ki se je kot obupan krik dvigovala proti nebu.

Bratje so bili le še blede senca samih sebe. Najprej so poskrbeli za igumanov pogreb. Občasno se je slišalo otožno donenje zvonov, vsak odmev je bil kot solza sredi tišine gozda. Bratje so zapeli. Nosili so mrtveca in s solznimi očmi gledali njegov medel obraz, ki je bil bel kot marmor ter ovit v pohlevnost in dobroto. Še malomarnost bi jim odpustil, celo krutost lastnim sovražnikom. Bratje so bili prepričani, da bodo pokopali svetnika. Po pogrebu se je še pozno zvečer slišalo donenje zvonov in bratje so še vedno molili pred ikonami z izbodenimi očmi.

Naslednji dan je bilo vse po starem, bratje so imeli ponovno kamen namesto srca. Skupaj so se zbrali na posvetu, ker že tri dni niso jedli ničesar drugega kot gomoljev. V srcu se jim je nabrala muka, sovražnost proti Dragoti pa je postajala vse hujša, kot da bi bil ravno on glavni krivec. Ni bilo več Amfilohijevega krotkega glasu, da bi ga pomiril in spravil k pameti. Drug drugega so obrekovali in obtoževali, da je skoraj prišlo do pretepa. In čeprav Dragote niso marali, so se vseeno strinjali z vsem, saj je bil najmodrejši med njimi. V samostanu ni bilo niti drobtinice kruha več, tudi od krav in koz ni nič ostalo. Morali so se raztepti po vsej deželi in prosjačiti za miloščino. In ker si je vsak želel biti nekje drugje, samo ne skupaj z Dragoto, so se razdelili in odšli vsak svojo pot.

Tako je Dragota pridobil želeno pot samo zase ter se brez obotavljanja napotil proti Žeruni. Toda ko je prispel do gozda, se je ustavil in čakal, ker je hotel priti v vas šele ob mraku. Nekaj ur je stal in čakal. Vse grozne stvari, ki so se mu v zadnjem času pripetile, so naenkrat izginile iz njegovega spomina. Bil je čemerer kot vedno, njegova enojna obrv je izgledala kot ostra črta, ki mu je razpolavljala čelo. Ampak v resnici se je veselil. Bil je vesel kot kak zapornik, ki je po dolgem času zbežal na prostost. Svet se mu je zdel lep; v njem ni bilo več nevarnosti, ni bilo žalosti in skrbi — bilo je samo eno: Ranka.

Z višine, kjer je stal, mu je pogled segel daleč na vzhod, kjer se je v dobravi razprostiralo zeleno hrastovo drevje. Sredi tega gostega in temačnega gozda se je bleščal pas široke reke Kamčije. Tukajšnji ljudje so jo poimenovali kar Mešanica, saj so se vse male reke zlivale vanjo. Preko te svetle reke se je dobrava izgubljala v modri megli. Tam je bilo Karnobaško polje in konaki, ki so pripadali hadžiju Eminu.

Dragota je gledal v tisto smer. Ko se je sonce spustilo, je dobrava potemnila in nad njo je na nebu zasijala prva zvezda, kot da bi nekdo spustil svetlobo na njegove goste trepalnice. Ranka, ki je bila tam, ga je čakala. On je skočil,

srce mu je divjalo. Načrt, ki ga je v samostanu tako dolgo koval, se je izkazal kot uspešen in uresničljiv. Obdala ga je strašna in surova odločnost, brez obotavljanja se je zapodil v vas.

Dragota je tja prispel ob mraku, kot je sam hotel. Odkar je postal menih, je mislil, da ne spada več k svojim domačim. Namesto da bi odšel k lastnemu očetu, se je raje odpravil proti hiši, kjer so radi sprejemali tujce. Odšel je h klicarju Dimču. To je bilo prvič, da se je v vasi pojavil v obleki, z lasmi do ramen in gosto brado, ki je pokrivala večino njegovega obraza. Marga ga je takoj prepoznala, a vseeno ga je gledala nekoliko začudeno, Dragota pa je v njenih očeh takoj opazil posmehljivost. To ga je močno zmotilo, in namesto da bi ji povedal za tragični dogodek, ki se je pripetil v samostanu in za Amfilohijevo smrt, je sedel in kar naravnost povprašal po Ranki. Marga je zadrhtela, kot da bi se spomnila nečesa pradavnega, nečesa pozabljenega. Bila je tiho in premišljevala, nato pa je izbruhnila:

»Naj ga strela zadane! Da bi ga kuga, tega pogana! Uničil mi je hčerko, uničil ...«

»Jo sploh kaj vidite?«

»Kako naj jo vidimo, Dragota? Ne dovoli ji, da pride k nam, nam pa ne dovoli, da jo obiščemo ... Poglej njega!« je z glavo pokazala na desetletnega sinčka. »Samo njemu dovoli obiske. Če ga pošljemo, bomo izvedeli, kaj se z njo dogaja. Če je živa in zdrava, če dobro skrbi zanjo ... K vragu z njim!«

»Najhujše od vsega je, da je to čisto druga veroizpoved.« je rekel Dragota. »Amfilohij je pogosto govoril, da je to kot izgubljena ovca, na katero mora prežati ovčar. Bil je častitljiv možakar, naj mu Bog odpusti ...«

Dragota je pogledal proti nebu in se trikrat prekrižal. Marga tega ni razumela.

»Ni več dobrega starca, ni ga več!« je zavzdihnil Dragota.

Pripovedoval je o veliki pogubi, ki je doletela samostan, o tragičnem koncu Amfilohija, o skrunitvi cerkve, o ikonah z izbodenimi očmi. Dvignil je glavo in pogledal okoli sebe: nič ni bilo uničeno, ne v hiši ne na dvorišču. Obrambni zid in strelne line so obvarovale vas. To je Dragoto spet razjedalo in namesto, da bi odgovarjal na Margina radovedna vprašanja, je strogo rekel:

»Ranko je treba rešiti, to dobro vem. Že Amfilohij je tako ukazal. Ampak on je svetnik in zdaj sedi na Očetovi desnici.« Dragota se je spet trikrat prekrižal. »In kar on ukaže, je kot bi to ukazal Bog.«

Marga je debelo gledala, postajala je vse tišja, govorila je z nežnim glasom. Dragota jo je pogledal izpod čela in jo pozorno opazoval.

»Amfilohij je pogosto govoril o Ranki. Verjel je, da se bo rešila. Kdo ve, mogoče je sanjal, mogoče mu je bilo od zgoraj kaj rečeno. Saj sem rekel, on je tako ukazal.«

»Kaj je ukazal, Dragota?«

»Naj poskrbimo zanjo, naj jo rešimo.«

»Naj jo rešimo, Dragota?! Ko bi nam vsaj uspelo! Povej mi, kako, svetuj mi ...«

»Prosimo in Bog nam bo pomagal,« je skrivnostno rekel Dragota, se prekrizal in utihnil.

Več si nista povedala. Po prespani noči je Dragota ugotovil, kako uvidevna je Marga. Bil je dobre volje, postavil se je pred ikonostas in se začel križati. Ravno takrat je Marga pokukala v sobo, če slučajno kaj potrebuje, a ko ga je videla moliti, je priprla vrata in se po prstih umaknila.

Zjutraj je Dragota poklical Margo. Izgledal je osredotočen in trdno odločen.

»Rekla si, da tisti pogan spušča k njej samo tvojega sina ...«

Marga je pokimala.

»Tako j ga pošlji k njej. Vzemi ta list, nekaj sem napisal nanj. Otroku ga skrij v oblčila, ampak tako, da bo viden samo, če se bo slekel. Naroči mu, naj reče Ranki: »Mama je ukazala, da me moraš skopati.« Ona ga bo slekla in našla skrito pismo. To je to, ostalo prepusti meni.«

Marga se je po prerekanju le vdala, hitro je vzela pismo in naredila vse, kar ji je Dragota ukazal. Otrok je bil pripravljen, posadili so ga na konja in ga skupaj s služabnikom napotili v konak hadžija Emina. Tudi Dragota se je poslovil, prekrizal in odšel za njima, ampak po drugi poti.

* * *

Kosanova zbirališča so bili skriti kotički v gozdu in travniki visoko na gorskem grebenu, kjer so bili vsi ovčarji njegovi prijatelji. Toda včasih se je odpravil nazaj v dolino, mogoče zato ker se je naveličal gorske samote, ali ker ga je sovražstvo do hadžija Emina vse bolj vlekle v Eserlij.

Kosan je bil nadvse pogumen človek in z lahkim srcem se je igral s srečo, ki ga je že nešteto krat rešila. A nekega dne, ko je bil še posebej prepričan sam vase, ga je lovila skupina turških razbojnikov. Hotel je zbežati v bližnji gozd, vendar bi se lahko ujel v njihovo past. Vseeno se je odločil zbežati tja, a je raje izbral drugo smer ter se skril. Čez uro, dve je še vedno slišal vpitje Turkov,

njihove pogovore in konjsko topotanje. Nato so le odšli in njihovo vpitje je počasi izginjalo. Kosanu se je tudi tokrat uspelo izmazati.

Padel je mrak in Kosan je hodil po gozdni poti, za katero je vedel samo on. Bilo je temno, zapihal je prvi hladen veter, suho listje je zašelestelo. Skozi črne veje dreves je bilo v temi moč opaziti ogenj. Kosan je ugotovil, da je že v bližini samostana. A dobro je vedel, kaj točno se je tam zgodilo. Samo pred nekaj dnevi, ko je hodil tam mimo, so se pred njegovimi očmi razbežale divje živali. Spodaj v enem od oken, kjer so bile sobe menihov, se je bleščalo. Se je kateri od bratov vrnil? Ali pa je mogoče zataval kakšen popotnik. Kosan se je pritihotapil skozi veje in grmovje ter se splazil vse do okna. Dvignil se je in pogledal noter, videl je kamin, nasproti pa je sedel moški z dolgimi lasmi in iskrivimi očmi. Takoj je prepoznal Dragoto. Ampak kdo je ta Turkinja ob njem, s kratkim bleščečim korzetom, širokimi satenastimi hlačami, z dvema debelima kitama in zlato ogrlico na sredini čela? Njeni cekini so se bleščali ob ognju, njen obraz je bil bel, oči črne, obrvi tanke. Brez strahu je gledala Dragoto in se pogovarjala z njim. On je bil kosmat in čemeran, izgledal je kot kak stvor, ki je pobegnil iz gozda.

Kosan je bil pri zdravi pameti, ampak zdelo se mu je, da sanja. Stopil je stran in se potrkal po čelu. Nato je spet pogledal in ugotovil, da ni bilo dekle nihče drug kot Ranka. Ni vedel, kako je prišla tja, ničesar ni razumel. Ampak ko je dobro pogledal Dragoto, je ugotovil, kaj je ogenj v njegovih očeh zares pomenil. V tistem trenutku je z vso silo zbil vrata.

Vstopil je in ogenj ga je osvetlil. Njegova ramena so bila široka, bil je podoban levu, za pas je imel zataknjeno pištolo. Ranka je kriknila. Dragota je v strahu naredil dva koraka naprej.

»Kaj hočeš?« je zamomljal »Ne moreš noter ... Tukaj so ljudje.«

»Sem jaz mogoče medved?« je rekel Kosan.

»Ah, Kosan ... Kosan!« je zavpila Ranka. »Moj Bog, kako si me prestrašil!«

»Jaz sem, Ranka. Kaj počneš tu?«

In ne da bi se zmenil za meniha, je bil že pri Ranki, nasmihal se ji je ter jo poslušal, medtem ko ju je oblivala svetloba ognja. Ranka je podoživljala strahove, medtem ko mu je pripovedovala o svojem pobegu. Dragota naj bi jo rešil. Sedaj bi že morala biti doma, vendar se je Dragoti zdelo, da je pot preko samostana bližnjica.

»Bližnjica? Ni res, laže!« je rekel Kosan.

In ne da bi pogledal Dragoto, je sedel k Ranki.

»Oh, Ranka, kdo bi si mislil, da se bova ravno nocoj srečala. Skupina razbojnikov me je lovila ... Ampak nič zato.«

»Skupina razbojnikov te je lovila!« je zavpil Dragota in prisedel h Kosanu. »Ljubi Bog, kaj še čakaš! Hitro pojdi, pogubil nas boš, odidi že!«

»Umiri se!« je rekel Kosan in ga zaničljivo odrinil stran. »Ne vpij. Če pridejo sem, bova oba na istem.«

»Ljubi Bog, pogubil nas boš!« je vpil Dragota. »Odidi, raje odidi!«

Kosan je utihnil, ga neustrašno pogledal, nato pa rekel:

»Poslušaj! Si duhovnik ali hudič? Nočem te več videti, izgini mi izpred oči! Povej klicarju Dimču, da mu bo Kosan pripeljal hčer nazaj. Povej še Margi. Če hočeš, povej še hadžiju Eminu, da jo bo spet lahko ugrabil. Izgini že!«

Zgrabil je Dragoto za vrat in ga potisnil proti vratom. Ranka je spet kriknila, Kosan je od blizu videl njene zaskrbljene oči. Dragoto je spustil in stopil nazaj.

»Ti služiš Bogu, kajne?« ga je vprašal. »Dobro te poznam! Dobro vem, kakšne načrte si koval, ampak ne bodo se uresničili, ne! Zdaj sem jaz tu ...«

Ob teh besedah je Ranka zadrhtela. Veliko stvari se ji je razjasnilo in komaj sedaj je ugotovila, česa se zares boji. Sama sredi tega gozda, med dvema strašnimama moškima! Vseeno se je Dragote bolj bala kot pa Kosana. Zanj Dragota ni več obstajal, tudi pogledal ga ni več. Postajal je vse bolj vesel, Ranki je pripovedoval zgodbe, vse bližje ji je sedel in jo gledal v oči. Zraven pa je stal Dragota in ju opazoval izpod enojne obrvi. Njegova senca, velika in črna, je stala za njim ob steni.

Koliko časa je tako minilo, ni vedel nihče. Kosan je začutil, da mu nekdo diha za vrat. Obrnil se je in zagledal Dragoto. Če bi kdo drug stal za njim, bi se ga ustrašil, Kosan pa se je zasmejal in ga tako kot prej z roko nesramno odrinil stran. Dragota se je kot divja zver zapodil v Kosana in ga napadel. Ampak hajduk je bil močan in čvrst, izvil se mu je in ga zgrabil. Začel se je strašen boj, krut in silovit, moška sta se spopadla. Divje sta renčala in težko dihala, podirala sta vse okoli sebe.

Ranka je odhitela ven. Bežala je čez dvorišče, a se ustrašila goste teme in se v solzah raje vrnila nazaj. Ko je pogledala skozi vrata, je videla menihov krvav obraz, v roki se mu je svetlikal nož. Ogenj se je širil, soba je bila že v plamenih.

Ranka je vsa iz sebe ponovno hotela zbežati. V svetlobi, ki je prekrivala dvorišče, je zagledala železen kembelj, ki je visel na verandi. Zgrabila ga je in začela udarjati. Hitri in zaskrbljujoči odmevi so se skupaj z iskrami in dimom širili vse do temnega gozda. Samostan je že gorel. Ranko je roka močno bolela, a vseeno ni odnehala.

Slišalo se je konjsko topotanje po kamnitih ploščah, Ranka se je obrnila in v siju požara zagledala hadžija Emina na svojem belem konju. Prva stvar, ki jo je naredil, je bila, da se je slekel in obleko vrgel Ranki, saj obraza njegove žene nihče ne bi smel videti.

Jezdec so prispeli na dvorišče, ravno oni so bili skupina razbojnikov, ki je lovila Kosana.

Od požara so kar onemeli, še bolj pa, ker so videli Ranko. Čeprav je bila vsa zavita, so jo takoj prepoznali. Med seboj so se prerivali, požar jim je sijal v očeh, njihovi konji so se naježili. Jezdec so iztegnili svoje dolge bleščeče sulice ter pogledovali proti sultanu in čakali na njegov ukaz. Sultan je stal ob Ranki, ki je bila ogrnjena v njegovo satenasto obleko, sklanjal se je in poslušal, kaj mu je šepetala v uho. Nato se je sultan zravnal in dal ukaz. Dva možakarja sta skočila s konja in šla mimo ognjenega sija. Ko sta vstopila v sobo, kjer sta ležala Kosan in Dragota, sta se izgubila v dimu. Odvlekla sta ju ven. Sovražnika sta bila vsa krvava, zažgana in mrtva, a še vedno sta se močno oklepala drug drugega.

Ločili so ju in postavili na kamnite plošče dvorišča. Sultan je z možatimi in težkimi koraki pristopil do njiju. Najprej se je ustavil pri Dragoti, obraz se mu je od gnusa kar namrščil, brcnil ga je in odkorakal stran. Nato je odšel še do Kosanovega trupla. Sij požara ga je osvetljeval. Hadži Emin je brez zgornjega dela oblačila izgledal še bolj suh in vitek, za turban je imel zataknjeno pavje pero. In ko se je prijel za brado, kot je bila njegova navada, se je sklonil ter uprl pogled v velikega in strašnega Kosana. Dolgo je zamišljeno zrl vanj.

* * *

Minilo je več kot dvajset let. Na kraju, kjer je včasih stal Kembelj, je rasel samo še divji plevel. Nikomur več ni padlo na pamet, da bi hadžiju Eminu še kdaj skušal ukrasti ženo. Nikamor je ni pustil, nihče je ni smel videti. Še ko ji je umrl oče Dimčo, se je sultan ni usmilil. Čez nekaj let je nato umrla še Marga. To je bilo, kot bi se sesul mogočni hrast, vsi so govorili o njej. Še hadži Emin se je je spominjal. Srce se mu je le zmeščalo, zato je Ranko pustil še zadnjič pogledat svojo lastno mater. Tudi tokrat Ranka ni smela iti sama. Pospremila sta jo njena sinova, čvrsta in močna fanta. Eden je hodil na njeni levi, drugi pa na desni strani. Onadva sta bila njena najzvestejša straža.

Prevedel Jure Gende

V ČASU KUGE

*»Božja volja je hotela, da je letos
nepričakovano izbruhnila kuga in zajela vso deželo,
vsa mesta in vasi. Zaradi naših grehov
ni ostala čista niti ena vas!«*

Stari letopis

Slišati je bilo, da je v spodnjih vaseh, ne več kot en dan ježe od tu, izbruhnila kuga, pri čemer je pomrlo toliko ljudi, da jim ni uspelo vseh pokopati. Ta strašna vest je vznemirila prav vse in zato so se, podobno kot pri drugih prekletstvih – na primer ko so vpadli razbojniki ali pa se je začel širiti nemir in vojna – možje zbirali v krčmi, žene pa ob ograjah in se o njej pogovarjali. Ker je bila nevarnost za vse enaka, so se z njo lažje sprijaznili in v takšnem prijateljskem vzdušju so se mnogi lahko celo šalili in se smejali. Zvečer, ko so se vsi vrnili domov in ostali sami, pa se je slutnja smrti prikradla nazaj, neizprosna in strašna. Naslednji dan je vsak mislil, da je njegov sosed okužen, zato se je zaprl v hišo in zatesnil vrata. Vsi so se potuhnili, čakajoč, da bo zadonel cerkveni zvon za umrlega in se bo v eni izmed hiš razlegel jok.

Pa tudi samo vreme je bilo nezdravo, zadušljivo. Zrak, zastrupljen s težkimi miazmami mrhovine in umazanij, je bil poln prahu. Ta isti prah je prekrival hiše, drevesa in ceste, vse je potemnelo in osivelo, skupaj s presušeno zemljo. Več mesecev zapored ni padla niti kapljica dežja. Gozdovi na nasprotni planini so goreli. Podnevi je bilo videti samo dim, zvečer pa se je na temnih plečih

Balkana izrisala ognjena linija požarov in tvorila krog, ki je postajal vse večji in večji.

Vse te reči, ki bi bile sicer nekaj povsem običajnega, so zdaj postale znamenja. Strah je začel šibiti moč in temniti razum. Strašna bolezen je prežala z vseh strani in vsak si je pomagal sam, kakor je vedel in znal. Česen je postal drago in redko zdravilo. Niso pozabili niti na moč čarovnij: pred mnogimi vrati so viseli nenavadni šopi, v katerih je bila posušena bazilika, rdeča nitka in netopirjevo krilo ali žabji kraki. Po kanalih je tekla voda različnih barv, v kateri so bili vidni ostanki kuhanih zelišč. Nekdo se je domislil in na dvorišču zanetil ogenj iz kravjakov. Kmalu so takšni ognji goreli pred vsako hišo. Gost smrdljiv dim je preplaval vso vas, se pomešal z dimom požarov na Balkanu in zameglil vse naokoli. Čutiti ni bilo niti najšibkejšega pihljaja vetra. Tišina je postajala vse globlja in strašnejša.

Minilo je nekaj dni. Nihče ni umrl, kuga ni prišla, mogoče tudi ne bi. Ljudje so postajali vse bolj neprevidni. Najprej so se začeli pogovarjati ob ograjah, potem na sosednjih dvoriščih, nazadnje pa so šli tudi na ulice in ceste. A nobeno prekletstvo ne pride samo. V teh nekaj dneh so v vseh hišah občutili pomanjkanje. Moka je šla h koncu in začela je pretiti nič manj strašna nevarnost – lakota.

Žene so jokale in stokale pred možmi, možje pa so se zbirali ob ograjah, si vsake toliko izmenjali nekaj besed in strmeli v tla. Vasi je grozila strašna bolezen. Kaj jim je storiti? Naj zbežijo na Balkan? A vsak je imel na grbi pet, šest lačnih ust, zato je bila njihova prva skrb kruh. Potrebovali so modrega in pogumnega človeka, ki bi povedal, kaj jim je storiti, in rešil vaščane. Vse pogosteje se je omenjalo ime hadžija Dragana. To je bil človek, ki bi lahko rešil vas. Najprej je bilo o njem govora med najbližjimi sosedi, potem je beseda šla iz soseske v sosesko in ne dolgo zatem so se štirje starci, ki jih je izbrala celotna vas, pripravljali na odhod k Draganu. Povedati so mu nameravali, da je vas v njegovih rokah.

Po poti so starci že pozabili na kugo in so razmišljali, kako bodo vstopili v hišo hadžija Dragana. To je bil razdražljiv in vzkipljiv človek. Včasih, ko je koga srečal, ni vedel, kam bi ga del, drugič pa ga je nahrulil in napodil. Ko so starci prispeli pred težka, z železom okovana vrata hiše hadžija Dragana, je ded Nejko, starešina, potrkal na duri, drugi pa so se oprli na svoje palice in uprli oči v tla. Na veliko začudenje je tokrat hadži Dragan, takoj ko je izvedel, kdo je prišel in zakaj, ukazal, naj jih spustijo naprej.

Dvorišče hadžija Dragana se je starcem zazdelo drugačno, kot so ga pomnili. Sluga je hodil pred njimi, kakor da bi stopal po prstih, in plašno gledal naokoli. Nikogar od številnih hadžijevih otrok ni bilo videti na dvorišču, veliki anatolski psi pa so mirovali na verigah, s katerimi so bili privezani. Čez ograjo so zanihale veje z velikimi rumenimi kutinami in starci so pomislili, da kutine izgledajo tako lepo, ker jutri ne bo rok, ki bi jih lahko odtrgale. Ko so prišli pod trto in dvignili pogled, ni bilo toliko listov, kolikor je bilo grozdja. In tudi črni, čvrsti grozdi so se jim zazdeli znamenje prekletstva.

Hadžija so našli zgoraj v sobi, sedel je po turško na zofi, s pipo v roki, drugih pet, šest praznih pip pa je viselo na steni za njim. Spredej na rdečem tepihu je stala džezva s kavo, skozi okno pa je silil snop sončnih žarkov, v katerega se je vmešaval dim tobaka. Starci so se po tiho sezuli in se usedli na blazine. Hadži Dragan je bil redkobeseden mož in jih je kar prècej vprašal, kaj jih je prineslo k njemu.

Modro, preudarno in počasi je ded Nejko najprej začel govoriti o kugi, pred katero trepeta vas, potem o revščini, in ravno ko je hotel začeti pripovedovati o lakoti, je v sobo vstopila Tiha, hči hadžija Dragana, ki je vsem prinesla kave. Starci so si oddahnili, ko so videli vsaj eno veselo osebo na vasi. Tihine oči, podolgovate in črne kot slive, so se vražje svetile, njeni lasje so bili gladko počesani na stran, lica pa sveža kot breskve. Ni se mogla zadržati, da se ne bi vmešala v pogovor, in ko je podajala kavo starcem, jim je uspela prišepniti – ne da bi njen oče slišal – da je čudno, da kuga še ni vzela tako starih ljudi, kot so oni.

»Bog obvaruj, dekle,« je dejal ded Nejko, »kajti ko bo prišla, ne bo izbirala med mladimi ali starimi ...«

»Ne, ne,« se je znova nasmehnila Tiha, »bojda sedaj potrebuje stare duše, bojda bo morila starce.«

Še preden je hadži dojel, o čem teče beseda, je Tiha že zapustila sobo. Ded Nejko je zakašljal, da bi prikrikl dekletovo šalo, pa tudi zato, da bi se pripravil, da znova prične z govorom. Spet je pripovedoval o kugi, pa zatem o lakoti, potem pa zopet o kugi. Nazadnje je dejal:

»Vas te potrebuje, hadži. Rešitev je v tvojih rokah.«

V tej odločilni minuti so starci povsili oči in čakali odgovor hadžija Dragana. Naenkrat je po sobi odjeknil vesel, grlen smeh – smeh hadžija Dragana. Starci so se začudeno spogledali. Hadži je bil krepak človek in ko se je naslonil nazaj in se smejal, se mu je celo telo treslo, v obraz pa je postal zaripel.

»Zato ste torej prišli k meni?« je zadonel njegov močan glas. »Ampak jaz ... Hahaha! Jaz danes prirejam poroko, vi pa mi govorite o umiranju.«

»Kako to misliš, hadži,« je rekel ded Nejko, »kako je to mogoče?«

»Zakaj ne bi bilo mogoče? Tiho možim, saj vam pravim. Samo še eno dekle mi je ostalo, seveda bom tudi njo omožil.«

»Prav zares, hadži? Ljudje umirajo ...«

»Kdo umira? Kje umirajo? Kakšne prazne marnje trosite! Nikakršne kuge ni, vam rečem. Če ljudje umirajo, umirajo od strahu. Tako je – če se človek ustraši in želi umreti, bo pač umrl. Saj sem vendar razumen človek; bi mar prirejal poroko, če bi pustošila kuga!«

Starci so vztrepotali. Upanje, ki ga je vsakdo od njih hranil v sebi, se je prebudilo in verjeli so mu.

»Hadži govori resnico,« so si rekli. »Ni kriva kuga, strah je kriv ...«

Ded Nejko pa je vztrajal:

»Kaj pa lakota? Vsem je zmanjkalo moke.«

Hadži Dragan je zamahnil s pipo.

»Moja polja so polna. Za celo vas bo dovolj. Vsem bom dal žita. Ne bom pa vam ga dal kar tako, plačali mi boste, seveda, ko boste imeli. Poroko pa bomo vseeno proslavili.«

Ko je kasneje vstopila Tiha in že tretjič ali četrtič postregla poln bokal hadžijevega starega rdečega vina, je zalotila starce, da pripovedujejo v en glas, veseli in pijani. Sprehajala se je med njimi, se smehljala in jim vse pogumneje pripovedovala svoje šale.

»Vi si pa še živi prirejate sedmino, kaj?« jim je pravila.

Starci pa so zmajevali z glavo in se krohotali in v sladki vinski opitosti, zaradi katere so se zibali kot na gugalnicah in pozabili na svoja leta, se jim je zdela ta črnooka mladenka tako igriva, tako lepa!

* * *

Po kosilu se je zgodilo, kakor je hadži Dragan napovedal – začelo se je poročno slavlje. Sredi mrtvila, ki je do zdaj vladalo na vasi, in sredi gostega dima ognjev so se naenkrat zaslišale dude, zaropotali so bobni. Med ograjami in na trgih so se zbrale žene. Kaj se dogaja? Imamo norce na vasi? Ko pa so razbrale, da hadži Dragan moži hčerko Tiho, so tudi one rekle: »Je znorel? V takšnem času!« A ne glede na to, kako so obsojale hadžija Dragana, jih je udarjanje po bobnih

razveselilo, in ne da bi hotele, so nenazadnje sklenile, da ima hadži Dragan prav. Hadži Dragan ve, kaj dela. Ostala je samo še ena uganka: zakaj hadži Dragan moži Tiho s taistim mladeničem, čigar snubce je mesec nazaj zavrnil? Tedaj so pomislili, da želi Tiha počakati Dočkinega Velička, s katerim sta se ljubila in zaradi katerega je tri leta trpela od žalosti. Kaj se je zgodilo sedaj – se je Tiha odpovedala Veličku ali si je hadži Dragan premislil?

O tem se je razpravljalo ob ograjah in na trgih. Prav tedaj pa je ded Nejko hodil z enega konca vasi na drugega. Zakaj je hadži Dragan dal hčer Ljucanovemu sinu, dobremu in premožnemu človeku, in ni čakal, da se vrne sin vdove Dočke, gol ko ptič – to ga ni zanimalo. Hadži Dragan je vedel, kaj dela. Dedu Nejku je bilo važno, da se bo skedenj hadžija Dragana odprl za vas in da ne bo lakote. To je razlagal ženskam, mimo katerih je hodil in sklenil:

»Kuge ni. Mar bi hadži Dragan prirejal poroko, če bi bila?«

Tega ni pravil samo zato, da bi razveselil druge, marveč je tudi sam verjel v to. In vesel, pomemben kot vsak starešina in z nekoliko težko glavo od starega vina hadžija Dragana, je nadaljeval pot. Prispeti je želel do spodnjega konca vasi, saj si je tam zadal glavno nalogo. Vedel je, da so se, medtem ko staro in mlado ni vedelo, kam bi od strahu, tukaj, v spodnji soseski, po gostilnah zbirali raztrgani potepuhi in govorili: »Nas kuga ne bo doletela. Kuga je za gospodarje. Mi jih bomo nesli na pokopališče.« Zdaj jih je ded Nejko našel v gostilni, kjer so dvigali svoje kozarce, poslušali bobne in se gledali kot okameneli. »Kaj se dogaja?« so se spraševali. »Ja, poroka,« je dejal ded Nejko, »kaj pa drugega.« Nato je odšel ter jih pustil, da so osuplo gledali drug drugega in se čudili.

Ko se je ded Nejko vrnil k družbi hadžija Dragana, so na dvorišču pod trto, pod črnim grozdom, plesali veliko kolo. Plesali so kot nori, vsi preznojeni, kot bi se ravnokar skopali. Hadži Dragan ni več imel sovražnikov, na njegovem dvorišču se je zbrala vsa vas. Kdor je bil v kolu, je plesal, kdor ni, je šel k skednju in pristavil vrečo. Vulka, nadzornica hadžija Dragana, je sula žito kot zlato in na palici z nožem označevala količino. Ded Nejko je bil zadovoljen.

Tako je trajala ta neverjetna poroka ves teden. Čim se je stemnilo, so vsi pritekli na dvorišče hadžija Dragana. Drug drugega so razveseljevali in plesali do onemoglosti. Toda v tem veselju je bilo nekaj bolnega. Pili so vino, da bi pozabili svoje skrbi, smejali so se, da bi prikrili svoj strah. Prestrašeno so gledali drug drugega in vsak si je mislil, da nekdo ve nekaj slabega, a tega

ne želi povedati. Zvečer pa so se zasvetili požari na Balkanu. Čim so prišli domov, so taisti ljudje, ki so se veselili na poroki, zaklepali vrata in plaho prisluškovali. Grižljaji so se jim zatikali v grlu. Ko so zaspali, jih je tlačila nočna mora. In pri šibkem blesku sveče so njihovi obrazi izgledali blede in izmučeni kot obrazi mrtvecev.

Dvorišče hadžija Dragana je bilo poln ljudi. Čakali so na prihod neveste. A ravno tedaj se je zgodilo nekaj, kar je zbudilo ogromno razburjenje med svati: s severa, nad gozdovi, so se pokazali orli. Vsi so jih videli. Mnogo orlov. Razprli so široka krila in kakor da ne bi leteli, ampak jadrali, kot da bi jih nosil veter. Kam bi lahko bili namenjeni ti orli, če ne tja, kjer je mrhovina, kjer so trupla. Veter jih je nosil naravnost proti spodnjim vasem, tam pa je pustošila kuga, tam so umirali ljudje. Tega ni nihče rekel, a je vsak pomislil.

»Kam pa buljite?« je odjeknil močan glas hadžija Dragana. »Zaigrajte!« je zaklical okamenelim dudarjem. »Čorbadžijsko kolo želim. Resno. Dajmo, primite se!«

Dudarji, na čigar čelih se je svetil zlatnik, ki ga je prispeval hadži Dragan, so pihnil v dude. Kolo se je zazibalo od enega konca dvorišča do drugega. Vodil ga je sam hadži Dragan, ki je bil za dve glavi večji od vseh ostalih.

Zblaznelo veselje je znova prevzelo prav vse. Nekaj pa jih je stalo ob strani in si nekaj prišepetavalo.

»Poglej, kako rdeče oči ima hadži!« je rekel eden.

»Verjetno se je opil.«

»Ne, jokal je!«

Znotraj hiše, v sobi, kjer so Tiho oblačili v nevesto, ni bilo nikogar drugega, razen nje. Družice so šle ven gledat orle. Ko se je vrnila prva od njih, Rada, ki je bila tudi Tihina najboljša prijateljica, je videla, da si je Tiha zakrila obraz z rokami.

»Jokala si!« ji je dejala.

»Kdo, jaz? Misliš, da jaz lahko jočem?«

In Tiha se je smejala, a v očeh so se ji svetile solze.

»Ah, Tiha, ah, sestra, ko bi videla, koliko orlov! Ah, to ni dobro!«

»Daj, nehaj!«

»Tiha, sestra, ne jezi se. Si mar morala ravno sedaj? Ko bi le počakala. Morda bi se tudi Veličko vrnil.«

»Veličko? Kaj mi bo Veličko, saj imam ženina. Kdo ve, kam ga je treščila kuga. Naj orli razkosajo njegovo meso!«

Za trenutek so ji oči potemnele, a so se takoj znova napolnile s sijem in zasmejala se je. Vstopile so tudi druge družice. Na črne Tihine lase so položile tančico in prsti deklet so jo hitro začeli oblikovati.

Običaj je bil jokati, ko je nevesta zapuščala očetovo hišo. Zdaj pa niso jokali zgolj domači, temveč vsi, jokali so celo ljudje, ki niso poznali solza v svojem življenju. Hadži Dragan se je moral zopet vmešati in slavje se je pomaknilo v cerkev.

Nič se ni zgodilo na poti, razen tega, da so videli konjenika, ki je prihajal z drugega konca vasi. Ta človek je z vso silo udrihal po svojem konju. Le kdo je bil to, kaj je prinašal?

Ljudje so napolnili cerkev. Prižgali so sveče na svečniku in podenj sta se postavila nevesta in ženin. Pričela se je poroka. Naenkrat se je pri vratih zaslišal šum. »Ste ga videli?« je zaklical ženski glas in v nastali tišini so prepoznali glas vdove Dočke.

»Zdaj je prišel,« je govorila tistim, ki so ji bili najbliže. »Skočil je s konja in takoj, ko sem mu povedala, je krenil k cerkvi ... Moral je priti sem.«

»Prišel? Kdo je prišel?« je nekdo plaho vprašal.

»Aaaa! Prišla je, kuga je prišla!« je vzkliknil ženski glas.

In ljudje so bili v hipu pripravljeni na beg.

»Stojte vendar, ljudje!« so vzkliknili neki moške. »Ničesar ni, ničesar!«

Pomirili so se in se vrnili. A pred cerkvenim oltarjem ni bilo nikogar. In tukaj, na tem mestu, se je pojavil mož, mlad, a potemnel, prašen. Njegove oči, uprte k nevesti, so gorele kot ognjene. Zibaje se je želel pristopiti, a se je zvil od strašnih krčev, na obrazu pa so se mu pojavile črne lise. Noge so mu klecnile in padel je.

»Kužen je!« je vzkliknil nekdo. »Bežite!«

Vsi so se znova pognali v beg, se zaletavali in vzklikali. Za njimi se je slišal topot, kot da bi bili čreda in cerkev je ostala povsem prazna, razsvetljena. Pod svečnikom je stala samo Tiha. Tudi sama je hotela zbežati, vendar je uzrla neko žensko in se je ustavila – bila je Dočka. Gledala je padlega pred oltarjem, opletala je z rokami, njene oči so bile kot blazne.

»Moj Bog, kaj naj naredim?!« je pravila. »To je moj sin, a je kužen! Moj Bog!«

Nekajkrat je pristopila k njemu, a se je spet vrnila in nazadnje se je prijela za lase in zajokala ter še sama zbežala.

Tedaj je Tiha pristopila k kužnemu – bil je Veličko, takoj ga je prepoznala. Sklonila se je k njemu, obrnila njegov obraz k sebi, potem sedla na kamnito

stopničko pred oltarjem, položila njegovo glavo na svoja kolena in ga pogledala v oči. Tančica ji je padla in zakrila njen ter njegov obraz. Od zadaj, s potemnele ikone, ju je gledal Jezus in dvigal svojo desnico.

Prevedla Magdalena Cvetkova